



बारेकोट गाउँपालिका बारेकोट राजपत्र

प्रकाशित मिति: २०८०/१०/१९

बालक्लव तथा बाल सञ्जाल गठन तथा सहजीकरण निर्देशिका २०८०

प्रस्तावना:

नेपालको संविधान, २०७२ को मौलिकहकमा उल्लेख भएको बालबालिकाको सहभागीताको अधिकार तथा नागरिकहरूको संगठन तथा स्वातन्त्रता र शान्तिपूर्ण भेला हुन पाउने अधिकारको व्यवहारिक कार्यन्वयनमा सहयोग पुर्याउन, नेपाल सरकारले लागु गरि आएको बालमैत्री स्थानीय शासन रणनीति अन्तरगत बालक्लव गठन तथा सहजीकरण प्रक्रियालाई व्यवस्थित र प्रभावकारी ढंगले लागु गर्न गराउन, स्थानीय ऋतुहलाई सहयोग पुगोस भन्ने उद्देश्यले नेपाल सरकार, संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले जारी गरेको नमुना निर्देशिकालाई आधार मानी यस गाउँपालिका भित्र बालक्लव तथा सञ्जाल गठन र व्यवस्थापन मार्फत सार्थक बाल सहभागीता सुनिश्चित गर्नका लागि यस गाउँपालिकाले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ मा भएको कामहरूको कार्यन्वयन गर्न बालक्लव तथा बाल सञ्जाल गठन, व्यवस्थापन तथा सहजीकरण निर्देशिका २०८० जारी गरिएको छ ।

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ

क) यस निर्देशिकाको नाम बालक्लव तथा सञ्जाल गठन, व्यवस्थापन तथा सहजीकरण निर्देशिका २०८० रहको छ ।

ख) यो निर्देशिका गाउँ कार्यालयबाट स्वीकृत भई राजपत्रमा प्रकाशन भए पछि लागु हुनेछ ।

परिच्छेद-२

परिभाषा:

२. विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ

क) स्थानीय तह भन्नाले बारेकोट गाउँपालिका अन्तरगतका वडा कार्यालयहरूलाई समेत जनाउने छ ।

ख) सेवा प्रदायक कार्यालय भन्ने तीनै तहका सरकार अन्तरगत बारेकोट गाउँपालिकामा सेवा प्रवाह गरिरहेका स्वास्थ्य संस्था, विद्यालयहरू, प्रहरी कार्यालय, सामाजिक तथा गैरसरकारी संघ संस्थालाई समेत जनाउने छ ।

ग) बालक्लव भन्नाले यस निर्देशिका बमोजिम गठन भई गाउँपालिका तथा वडा कार्यालयहरूमा सुचिकृत भएका १८ वर्ष भन्दा कम उमेरका बालबालिकाहरूको संगठनलाई जनाउने छ ।

घ) बाल सञ्जाल भन्नाले यस निर्देशिका बमोजिम गाउँपालिका क्षेत्र भित्र गठन भएका बालक्लवहरूको सञ्जाललाई जनाउने छ । सो शब्दले वडा तथा गाउँपालिका स्तरीय बालसंजालहरू समेतलाई बुझाउनेछ ।

ड) विशिष्टीकृत बालक्लव भन्नाले विश्वव्यापी प्रचलनमा रहेका नियम तथा नेपाल सरकारका विशिष्टीकृत निकायले विशिष्ट उद्देश्यले निर्माण गरेका क्लवहरू, जुनियर रेडक्रस, राष्ट्रिय रोट्याक्ट क्लव, लियो क्लव, रेयूकाई समुह जस्ता विशेष क्लवलाई जनाउने छ।

च) सहजकर्ता भन्नाले बालक्लव तथा सञ्जालको गठन र सञ्चालनका लागि सहजीकरण गर्न निर्देशिका बमोजिम नियुक्ति गरिएको व्यक्तिलाई जनाउने छ।

छ)सहयोगी संस्था भन्नाले यस गाउँपालिकाको क्षेत्र भित्र रहेका बालक्लव तथा संजालहरूलाई सहयोग गर्ने, बालअधिकार संरक्षण तथा प्रवर्द्धनका लागि विभिन्न कार्यक्रमहरू संचालन गरिरहेका अनुमती प्राप्त गैर सरकारी संस्थाहरू वा सामाजिक संस्थाहरूलाई जनाउनेछ।

ज) सामाजिक परिचालक भन्नाले विगतमा सङ्घीय सरकारको कार्यक्रम अन्तरगत नियुक्ती भइ हाल गाउँपालिकामा समाहित भएका गाउँपालिका र वडा कार्यालयहरूमा कार्यरत रहेका सामाजिक परिचालकलाई जनाउनेछ।

झ) संरक्षक शिक्षक भन्नाले विद्यालय स्तरमा गठन भएका बालक्लवलाई सहयोग तथा सहजीकरण गर्न तोकिएको शिक्षकलाई जनाउनेछ।

ञ)बालअधिकार संरक्षण समिति भन्नाले गाउँपालिका तथा वडा स्तरमा गठन भएका समितहरूलाई जनाउनेछ।

३. निर्देशिकाको उद्देश्य

यस निर्देशिकाको मूलभूत उद्देश्य देहाय बमोजिमको रहेको छ।

क) बालबालिकाको संगठन स्वातन्त्रताको अधिकारलाई व्यवस्थित र प्रभाकारी कार्यान्वयन गर्ने।

ख) बालमैत्री क्लवहरूको गठन,सञ्चालन तथा सहभागीतालाई अर्थपूर्ण,नैतिक,सुरक्षित र पारदेशी तथा समावेशी बनाउने।

ग) बालमैत्री स्थानीय शासनको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा टेवा पुर्याउने।

घ) गाउँपालिकाका हरेकप्रक्रियामा सार्थक बाल प्रतिनिधित्व मार्फत बालमैत्री पूर्वाधार विकासमा टेवा पुर्याउने।

ड) सबै बालक्लवहरूको गठन क्षमता विकास र परिचालनमा एकरूपता ल्याउने।

च) गाउँपालिका तथा वडाहरूको वार्षिक योजना चक्र (योजना निर्माण, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्यांकन र उपलब्धी मापन) मा सार्थक बालसहभागिता सुनिश्चित गर्ने।

निर्देशिकाको कार्यान्वयन

क) गाउँपालिका तथा वडाहरूमा बालक्लव तथा संजाल गठन व्यवस्थापन र सहजीकरणका लागि यस निर्देशिका बमोजिम गर्नु गराउनु गाउँपालिकाको दायित्व हुनेछ।

ख) बाल सहभागिता तथा बाल क्लव सहजीकरणका लागि यस निर्देशिकाको प्रचार प्रसार गर्नु र यस बमोजिम कार्यान्वयन गर्न गराउनु गाउँपालिका तथा वडा कार्यालयलाई सहयोग गर्न क्रियाशिल स्थानीय,राष्ट्रिय,अन्तराष्ट्रिय गैर सरकारी संस्था तथा विकास साझेदारहरूको जिम्मेवारी हुनेछ।

परिच्छेद-३ बालक्लवको गठन प्रक्रिया

५. बालक्लवका किसिम

क) कुनै निश्चित विषय वा क्षेत्रका बालबालिका सरोकारमा कार्य गर्ने तथा उक्त क्षेत्रमा बालअधिकारको प्रचार प्रसार र अनुगमन गर्न १८ वर्ष मुनीका बालबालिका समावेश गरी गठन गरिएको सामान्यतया २५ जना वा सो भन्दा बढी बालबालिका सदस्य रहेको समुहलाई बालक्लव भनिने छ।

- ख) यदि २५ जना भन्दा बाढी बालबालिका कुनै पनि बाल क्लबमा आवद्ध भएको अवस्थामा उक्त बाल क्लब उप समुह गठन गर्नु पर्ने छ।
- ग) यसरी गठन भएका बालक्लवहरू गाउँपालिका तथा वडा कार्यालयमा सुचिकृत र नविकरण गर्नु पर्ने छ।
- घ) बालक्लबको गठन गर्दा ५ वर्ष देखि १८ वर्ष उमेर समुहका बालबालिकाहरूलाई समेट्नु पर्ने छ। विद्यालयमा आधारित बालक्लवहरू गठन गर्दा उमेर समुह ५ देखि ११ वर्ष उमेर समुह १२ देखि १५ वर्ष उमेर समुह र १६ देखि १८ वर्ष उमेर समुहका आधारमा छुट्टा छुट्टै गठन गर्नु पर्ने छ। साथै समुदायमा आधारित बालक्लव गठन गर्दा ५ देखि १८ वर्ष उमेर समुहको एउटै बाल समुह गठन गर्न बाधा पर्ने छैन
- ङ) बालक्लव सामान्यतया ५ प्रकारका हुनेछन्
- १) समुदायमा आधारित बालक्लव
 - अ) नेपालको सन्दर्भमा कुनै टोल बस्ती वडा भित्र बालक्लव गठन गर्न सकिन्छ।
 - आ) यस्ता बालक्लवले सम्बन्धित भुगोल भित्रका सबै उमेर लिङ्ग, जाती, आर्थिक हैसियत तथा शारीरिक अवस्थाका बालबालिकाहरूलाई समेट्ने र उनीहरूको उचित प्रतिनिधित्व तथा सहभागीता हुने सुनिश्चित गरिनु पर्ने छ।
 - इ) यसरी बन्ने बालक्लवमा सम्बन्धित क्षेत्रभित्रका स्थायीरूपले बसोबास गर्ने बालबालिका मात्र सदस्य बन्न सक्नेछ
 - २) विद्यालयमा आधारित बालक्लवहरू

विद्यालयमा आधारित बालक्लवहरू देहायका आधारमा बालसमुहहरू हुनेछन्।

 - अ) कुनै विद्यालयमा अध्ययनरत बालबालिकालाई समेटेर बाल अधिकार अनुगमन तथा प्रवर्द्धन गर्न गठन भएका बाल समुह पर्दछन्।
 - आ) विद्यालयमा आधारित बालक्लवहरूले बसै जातजाती, कक्षा, लिङ्ग र शारीरिक हैसियतका बालबालिका उचित प्रतिनिधित्व र सहभागीता सुनिश्चित गर्नु पर्दछ।
 - इ) यसरी बन्ने बालक्लवमा सदस्य बन्नका लागि सम्बन्धित बालबालिका उक्त विद्यालयमा भर्न भई अध्ययनरत हुनु पर्दछ।
 - ३) विषयगत बालक्लवहरू देहाय अनुसार हुनेछन्:
 - अ) विषयगतरूपमा निश्चित विषयहरू जस्तै: बालबालिकाहरूको मात्रमा सवाल, जलवायु परिवर्तन, बालश्रम, एच आइ भी एड्स जस्ता विषयहरूमा कार्यगर्न समुहदायमा विशिष्ट ढंगले विषयगत बालक्लव गठन गर्न सकिनेछ।
 - आ) समुदायमा लुकेर रहेका वा समुहदायमा प्राप्त रूपमा सम्बोधन हुन नसकेका विशिष्ट विषयहरूमा आधारित रहेर गठन भएका बालक्लवलाई विषयगत बालक्लव मानिनेछ
 - इ) विद्यालय भित्र बालक्लव गठन भएमा उक्त क्लवलाई विद्यालय स्तरीय बालक्लवकै रूपमा क्लव मानिनेछ।
 - ४) विशिष्टीकृत बालक्लव
 - अ) अन्तराष्ट्रियरूपमा नै स्थापित स्वयंसेवा तथा संगठनहरू, नेपाल सरकारका विशिष्टीकृत निकायले विशेष प्रकृतिका आफ्ना संस्थगत बालक्लव गठन गर्न सक्नेछन्। जस्तै जुनियर रेडक्रस, स्काउट, लियो, रोटयाक्ट, आदी।
 - आ) यिनीहरूको गठन गर्न व्यवस्थापन विधि स्वयंसेवा यसका महासंघ, संरक्षक निकाय तथा स्थापीत मान्यता र विधानहरूबाट संचालित हुनेछन्।
 - ५) बालक्लव संजाल

देहाय अनुसार बालक्लब तथा संजाल गठन गर्न सकिनेछ ।

- अ) वडा पालिका स्तरमा सूचिकृत भएका बालक्लबहरु एकआपसमा भेलाभई एक आपसका काम अभियानहरुलाई साथ सहयोग गर्ने तथा एक आपसमा सरोकारहरुलाई सामुहिकिकरण गर्न बालक्लब संजाल गठन गरिनेछ ।
- आ) यसरी बालक्लब संजालन गठन गर्दा समुदायमा आधारित, विद्यालयमा आधारित तथा विषयगत बालक्लबहरु सम्मेलन हुन सक्नेछन ।
- ६) बालक्लब गठनका लागि सूचना, भेलाको आयोजना तथा अभिमुखीकरण
- क) बालसमुह गठनका लागि सूचना, भेलाको आयोजना तथा अभिमुखीकरण गर्दा सामान्यतया देहायका प्रक्रिया तथा सिद्धान्त पुरा गर्नु पर्ने छ ।
- अ) समुदायमा आधारित बालक्लब गठन गर्न चाहाने जो कोहीले पनि बालक्लब गठन गर्ने औचित्य र कारणहरु समेत स्पष्ट पारी न्यूनतम पनि ७ दिन अगावै सम्बन्धित समुदायका बालबालिका तथा अभिभावकहरुलाई खुल्ला सूचना दिनु पर्ने छ ।
- आ) यसरी दिइने सूचना सरल नेपाली भाषामा आवश्यकता अनुसार स्थानीय समुदायको अन्य भाषाहरुमा समेत दिनु पर्नेछ ।
- इ) सूचना उपलब्ध गराउने विधिमा गाउँपालिकाको कार्यालय वडा कार्यालय , सहकारी तथा बचत क्लबका कार्यालयहरु, उपभोक्ता समितिका कार्यालय भवन, प्रहरी चौकी, स्वास्थ्य चौकी, वद्यालयहरुमा सूचना टस गरी र सम्पर्कमा आएका बालबालिकाहरुलाई मौखिक रुपमा भेलामा लागि जानकारी दिन सकिने छ ।
- ई) बालक्लब गठन गर्ने भेलामा न्यूनतम पनि २५ जना बालबालिकाहरुको उपस्थिती हुन जरुरी छ ।
- उ) बाल क्लबको गठन गर्ने भेला बालबालिकाको लागि सहच पहुच भएको , सबै बालबालिकाको लागि केन्द्र पर्ने र सुरक्षित सार्वजनिक स्थल वा भवनहरुमा आयोजना गर्नुपर्ने छ ।
- ऊ) बाल क्लब गठन गर्ने भेलामा निम्न विषयहरुमा अभिमुखीकरण तथा छलफल गर्नु पर्दछ । बाद अधिकारको अवधारणा, बाल सहभागिताको अधिकार , बाल सहभागितामा नेपालका नीतिगत व्यवस्थाहरु स्थानीय तहमा बालक्लब गर्नुको कारण र योजना बालसमुहको मुख्य उद्देश्य र कार्यक्रमहरु रहन सक्ने छन ।
- ऋ) यस्ता अभिमुखीकरण तथा जानकारीहरु सरल र बालबालिकाले बुझ्ने भाषामा अभिमुखीकरण र छलफल चलाउन सकिने छ ।
- ए) भेलामा सहभागी सबै बयस्क तथा बालबालिकाहरुको छुट्टाछुट्टै उमेर , जातजाती र लिंग समेत जनाउने उपस्थिती गराउनुपर्ने छ ।
- ऐ) विद्यालयमा बालक्लब गठन गर्दा भने विद्यालय भित्र सबै कक्षामा सूचना प्रदान गर्नु पर्दछ । भेलाको आयोजना विद्यालय परीसरभित्रै प्रधानाध्यापक , तोकिएको शिक्षक वा व्यवस्थापन समितिका अध्यक्षको उपस्थितीमा गरिनुपर्दछ ।
- आ) विषयगत बालक्लब गठन गर्दा स्थानीय समुदायमा वा विद्यालय जहाँ गठन गर्ने हो तेसै अनुरूप सूचना गर्ने र भेलाको आयोजना गरिनुपर्नेछ ।
७. नेतृत्व चयन
- क) बालक्लब गठन गर्न नियम ६ बमोजिम भेलामा सहभागी बालबालिकाहरुको सहमतो भएमा बालक्लबको नेतृत्व चयन गर्नु पर्नेछ । बालक्लबको नेतृत्व तल उल्लेखित मध्य कुनै एक विधिबाट चयन गर्न सकिनेछ । कुन विधिबाट चयन गर्ने भन्ने निर्णय स्वयं उपस्थित बालबालिकाहरु माझ छलफल गरी तय गरिनुपर्नेछ ।

ख) बहुपदीय नेतृत्व बालक्लबमा अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, सह सचिव कोशाध्यक्ष तथा विषयगत संयोजकहरु तय भएको नेतृत्व ।

ग) चक्रीय नेतृत्व बालक्लबमा निश्चित संख्यामा कार्यसमिति सदस्य बन्ने । कार्यसमितिबाट एक अध्यक्ष र सचिव तोक्ने । अर्को बैठकमा अहिलेको सचिव अध्यक्ष हुने र कार्यसमितिको कुनै सदस्य सचिव बन्ने ।

यही प्रक्रिया अगामी बैठकहरुमा दोहोरीदै जाने ।

१. बालक्लबको कार्यसमिति संख्या ९ देखि २१ सदस्यीय सम्म बनाउन सकिने छ ।
 २. बालक्लबको आवश्यकता अनुसार उपसमितिहरु गठन गरी कार्यक्रमहरु गर्न सक्दछन । उपसमितिमा ३ देखि १५ जना सम्म सदस्य बन्न सक्नेछन ।
 ३. बालक्लबको नेतृत्वमा उपलब्ध भए सम्म ५० प्रतिशत बालिका , २५ प्रतिशत जनजाति, १० प्रतिशत दलित र ५ प्रतिशत अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरुको सिट सुनिश्चित गर्नुपर्नेछ ।
 ४. एउटा बालक वा बालिका दुई वा सो भन्दा बढी बालक्लबको नेतृत्वमा बस्न पाइने छैन । तर कुनै बालक्लबको नेतृत्वमा रहेको सदस्य संन्जालको नेतृत्वमा भने चयन हुन पाउनेछ । तर बालक्लबको नेतृत्वमा रहेको सदस्य संन्जनलको नेतृत्वमा भने बस्न सक्ने छन ।
 ५. समुदायमा आधारित बालक्लब र विद्यालयमा आधारित बालक्लबको नेतृत्व गर्ने अवधि अधिकतम २ वर्ष हुनु पर्नेछ ।
 ६. एउटा बालक वा बालिका कुनैपनि बालक्लबको एउटै पदमा एक कार्यालय भन्दा बढी समय बस्न पाइने छैन । तर सदस्यमा रहन बाधा पर्नेछैन ।
 ७. ८ वर्ष भन्दा कम उमेर समुहका बालबालिकालाई बालक्लबको नेतृत्वमा राखिने छैन ।
 ८. बालक्लबको पदाधिकारीमा बालक र बालिकाको संख्या बराबरी छान्नु पर्दछ ।
 ९. बालक्लबका सदस्यहरु बीचमा नेतृत्व चयनका सन्दर्भमा विवादहरु आएमा निम्न अभ्यासहरु गर्नुपर्नेछ ।
- क) नेतृत्व गर्न चाहने सदस्यले आफुले बालक्लबलाई कसरी सकृय र बलियो बनाउने भन्नेविषयमा अर्को सदस्य प्रति नकारात्मक धारणा व्यक्त नगरी छोटो प्रस्तुती गर्न लगाउने र त्यसैका आधारमा नेतृत्वका चयन गर्न सहजीकरण गर्ने
- ख) नेतृत्व गर्न चाहने सदस्यहरु बिच मात्र छलफल गराई सहमती गराउने ।
- ग) नेतृत्वलाई सक्रीय नेतृत्वमा परिवर्तन गर्ने ।
- घ) नेतृत्व गर्न चाहनेहरु बिच उपसमिति बनाई उक्त समितिको जिम्मेवारी प्रदान गर्ने ।
- ङ) माथी उल्लेखित तरिकाबाट विवाद समाधान नभएमा नेतृत्वका लागि सदस्यहरुमा गोप्य मतदान गराउने र पारास मतका आधारमा नेतृत्व चयन गर्न मद्दत गर्ने । मतदान प्रक्रियाको सहजिकरण संरक्षक शिक्षक वा बयस्क सहजकर्ता बाट गर्नुपर्नेछ ।
८. बाल संन्जालहरुको गठन
१. बालबालिकाहरुको साझा समस्या तथा सवालहरु अझै संगठित रुपमा उठाउन , क्लबहरु बिच आपसी सहयोग, समन्वय र सहकार्य बढाउन र फरक फरक सिकाइहरुलाई आदान प्रदान गर्न र बालबालिकाहरुको सर्वोत्तम हित र विकासका लागि थप अवसरहरुको सृजना तथा खोजी गर्नका लागि बालक्लबहरुको संन्जाल गठन गरिन्छ ।

२. बालक्लव वडा र गाउँपालिका स्तरमा गठन गरिनेछ ।

३. बालक्लव संन्जाल गठन गर्नका लागि (वडा र पालिका) तहमा बालक्लवको प्रतिनिधिहरूको भेला आयोजना गरिनेछ ।

४. यसरी भेला आयोजनाको लागि तोकिएको दिन भन्दा कम्तीमा पनि ७ दिन अगावै संन्जालले समेटने क्षेत्रका (समुदाय, विद्यालय तथा विषयगत) सबै बालक्लवहरूलाई सुचना प्रदान गरिनुपर्छ । उक्त सुचनामा निम्नलिखित जानकारीहरू स्पष्ट सँग अनिवार्य उल्लेख गर्नुपर्छ ।

क) भेलाको लागि तोकिएको मिति,दिन, समय र स्थान

ख) सम्बन्धित बालक्लवबाट भेलका प्रतिनिधित्व गर्नुपर्ने बालक र बालिकाको संख्या

ग) उक्त भेलामा छलफल गरिने विषयवस्तु वा एजेण्डा

घ) उक्त भेलामा सहभागी हुन आउने सहभागी बालबालिकालाई उपलब्ध नगराएने सुविधाहरू

ड) अन्य अवश्यक विषयवस्तु

५. बालक्लवका प्रतिनिधिहरूले भेलामा सहभागी हुनुका लागि निम्न शर्तहरू पुरा गर्नु पर्ने छ ।

क) सम्बन्धित बालक्लवले प्रतिनिधि छनोट गरी पठाएको निर्णय उल्लेख गरिएको पत्र

ख) समुदायमा आधारित बालक्लवको हकमा , उक्त भेलामा सहभागी हुन जानका लागि सम्बन्धित बालक वा बालिकाको अभिभावकको लिखित सहमति पत्र ।

ग) विद्यालयमा आधारित बाल समुहको हकमा उक्त भेलामा सहभागी हुन जानका लागि सम्बन्धित बालक वा बालिकाको अभिभावक तथा विद्यालय प्रधानाध्यापकको लिखित सहमति पत्र

घ) बालबालिकाको जन्मदर्ता पत्र ।

६) वडा तथा गाउँपालिका स्थायी बालभेलाका लागि सहभागिको छनौट ।

क) वडाभेला:

अ) वडा अन्तर्गत प्रत्येक टोल ,बस्ती र समुदाय स्तरमा गठन भएका बालबाक्लव सदस्यहरूको भेलाले आफु मध्यबाट छनोट गरि पठाएका ३ जना (बालक १ र १ बालिका १ अपाङ्गता भएका वा दलित वा आदिबासि वा लोपोन्मुख जातजाति मध्य बाट १ जना

आ) वडा अन्तर्गत पर्ने विद्यालयहरूमा बालक्लवहरूको भेलाले छनोट गरि पठाएका १ जना बालक र १ जना बालिका

ख) गाउँपालिका स्तरीय बालभेला गाउँपालिका अन्तर्गतका वडास्तरीय बालसंन्जालहरूले आफना सदस्य मध्यबाट छनोट गरि पठाएका ३ देखि ५ जना (२ बालक २ बालिका र अपाङ्ग वा लोपोन्मुख जातजाती मध्यबाट १ जना) सम्मको बालप्रतिनिधीहरू

८. संन्जालको नेतृत्व चयन पनी भेलाको सहमतीको आधारमा नियम ८ मा व्यवस्था भए बमोजिमको गरिनुपर्दछ ।

९. प्रत्येक बालसंन्जालको नेतृत्व पुर्ण गठन प्रत्येक २ वर्षमा गर्नुपर्दछ ।

९. नेतृत्व चयनमा प्रतिस्पर्धा र सहकार्यको व्यवस्थापन

१. बालक्लव तथा संन्जालको नेतृत्व चयनका सन्दर्भमा बालबालिकाहरू माझ अस्वस्थ प्रतिस्पर्धा हुनबाट रोक्नका लागी सकेसम्म गोप्य मतदान सहितको निर्वाचन हुने अवस्था आउन दिनु हुदैन

२. समक्षमताका प्रतिस्पर्धिहरू लाई सहमती गराई एकले अर्कोको नेतृत्व स्वीकार्न सक्ने वातावरण बनाउनका लागी पहिलो कोशिस हुनु पर्ने छ ।

३. प्रतिस्पर्धी बालबालिकाहरु लाई सकृय नेतृत्व संयोजन क्लव वा उपसमितीहरुको गठनबाट पनि विभिन्न जिम्मेवारीहरु प्रदान गरि उनीहरुको भुमिका र सकृयता लाई प्रोत्साहन गर्नुपर्ने छ ।

४. बालबालिकाहरु माझ नेतृत्वका लागि हुने स्वच्छ प्रतिस्पर्धामा बस्नुहरुको प्रभाव र दबावबाट मुक्त राखिनु पर्दछ ।

१०. बालक्लव तथा संन्जालहरुको आवद्धता तथा सुचिकरण

१. समुदाय तथा विद्यालयमा गठन भएका बालक्लवहरु तथा बालसंन्जालहरु गठन भएको मितिले एक महिना भित्रै वडा कार्यालय अथवा गाउँपालिकामा सुचिकृत हुनु पर्दछ ।

२. विद्यालय स्तरमा गठन भएका बालक्लवको आवद्धता सम्बन्धी विद्यालय संग समुदाय टो वा बस्तीहरुमा गठन भएका बालक्लवको आवद्धता र सुचिकरण सम्बन्धीत वडा कार्यालय र गाउँपालिकाको कार्यालय संग रहनेछ ।

३. वडा स्तर र पालिका स्तरमा गठन भएका बालक्लव तथा बालसंन्जालहरुका आवद्धता र सुचिकरण सम्बन्धीत वडा कार्यालय र गाउँपालिकाको कार्यालय संग रहने छ ।

४. कुनै पनि बालक्लव तथा संन्जाल सुचिकरण हुदा त्यसका नाम , उद्देश्य, कार्यसमितिको नाम , सहजकर्ताको नाम र सम्पर्क स्थान र फोन नं, आवद्धता रहेको कार्यालय समेत खुलाएको हुनुपर्दछ ।

५. सुचिकृत बालक्लवहरु तथा बाल संन्जालहरु प्रत्येक वर्ष नविकरण हुनु पर्दछ । यसरी नविकरण गराउदा नविकरणको लागि निवेदन , सम्बन्धित बालक्लव तथा संन्जालको वार्षिक भेलाको उपस्थिती र पुर्नगठित वा विद्यमान कार्यसमितिको नामावली , नाम र सम्पर्क फोन नम्बर र बालक्लव तथा बालसंन्जालले अघिल्लो वर्ष सम्पन्न गरेका कार्यक्रमहरुको सुचि सहित प्रतिवेदनको प्रतिलिपि संलग्न गर्नुपर्दछ ।

६. विद्यालयमा आधारित बालक्लव नविकरण गर्दा सम्बन्धित विद्यालयको सिफारिस पत्र पनि आवश्यक संलग्न गर्नु पर्दछ ।

७. बालक्लव तथा बाल संन्जालको नाम राख्ने सम्बन्धमा बालबालिकाको भेलामा सहभागिहरुले आपसी सहमती गरेर नाम राख्ने छन । कुनै बालक्लव र बाल संन्जालको नाम त्यहि वडा र गाउँपालिका भित्र रहेको अर्को बालक्लव र बाल संन्जालको नाम संग मिलेको अवस्थामा अर्को नाम राख्नु पर्ने छ ।

८. सम्बन्धित वडा तथा गाउँपालिकाको योजना प्रक्रियाहरुमा वा निति निर्माण प्रक्रियामा त्यस्ता बालक्लव तथा बाल संन्जालले आफ्नो क्षेत्र भित्रका सबै बालबालिकाको प्रतिनिधित्व गरेको सुनिश्चित गर्नु पर्ने छ ।

९. बालक्लव तथा बाल संन्जालको सुचिकरण तथा नविकरणका लागि सहजकर्ता सस्था वा कार्यालयको तोकएको व्यक्ती अनिवार्य उपस्थित भई प्रमाणित र सहमति गर्नु पर्ने छ ।

१०. सुचिकृत तथा नविकरण भएका बालक्लव र बाल संन्जालका सम्पूर्ण विवरण सम्बन्धित वडा तथा गाउँपालिकाले प्रकाशन गर्ने बालबालिकाको स्थिती प्रतिवेदनमा समावेस गरी प्रकाशन गर्नु पर्ने छ ।

११. बालक्लव र बाल संन्जालको नाम संग कुनै पनि निजि सामाजिक वा गैर सरकारी सस्थाहरुले आफ्नो नाम जोड्न पाईने छैन । तर ति बालक्लव तथा संन्जालको क्षमता अभिवृद्धि, र तिनीहरुले उठाएका मुद्दाहरुको लागि वाकालत जस्ता कामहरु गर्नलाई आवश्यक सहयोग तथा सहजिकरण गर्न सक्ने छन ।

परिच्छेद ४ सहजकर्ता सम्बन्धि व्यवस्था

१२. सहजकर्ता सस्था कार्यालय र व्यक्तिहरु

१. बालक्लव तथा बाल संन्जालको गठन तथा संचालन पालिकाका महिला तथा बालबालिका शाखाको प्रतिनिधित्व बाट गर्नु पर्ने छ ।

२ प्रत्येक बालक्लव तथा बाल संन्जाल सहजिकरण एक वयस्क सहजकर्ता वा सहजकर्ता सस्था हुन जरुरी हुन्छ ।

३. सहजकर्ताले बालक्लव तथा बाल संन्जाल बैठक योजना निर्माण कार्यान्वयन तथा विषय गत छलफल लाई सहजिकरण गर्ने उनीहरूलाई सही र उपयुक्त उपायहरू सुझाउने ,आवश्यक श्रोत साधन जुटाउन तथा उपलब्ध श्रोत साधन सम्म उनीहरूको पहुँच पुराउन सहयोग गर्नु पर्ने छ ।

४. बालक्लव तथा बाल संन्जालका गतिविधि र त्यस बाट उत्पन्न परिणाम प्रति वयस्क सहजकर्ता , सहजकर्ता सस्था वा सम्बन्धित शाखाको पनि नैतिक जिम्मेवारी रहने छ ।

५. बालक्लव तथा बालक्लव सहज कर्ताको छनोट प्रक्रियामा बालक्लवको सहभागिता र सहमति अनिवार्य रहने छ ।

१२. वयस्क सहजकर्ताको चयन

१. प्रत्येक बालक्लव तथा बाल संन्जाल सहजिकरणको लागि एक वयस्क सहजकर्ता अनिवार्य हुनु पर्ने छ ।

२. बाल अधिकार संरक्षण तथा प्रद्वन गर्न सहयोग गर्ने स्थानिय सस्था वा वडा कार्यालय तथा गाउँपालिकाले वयस्क सहजकर्ता नियुक्त गर्ने छ ।

३. वयस्क सहजकर्ताले बालक्लव तथा बाल संन्जाल सहजिकरण गरे बापत उनीहरू बाट कुनै पनि नगदि वा जिन्सी फाईदा वा पारिश्रामिक लिन हुदैन । तर सहयोगी सस्था वा वडा कार्यालय वा गाउँपालिकाले निश्चित पारिश्रामिक वा प्रोत्साहन भत्ता उपलब्ध गराउन सक्ने छ ।

४. वयस्क सहजकर्ताले सैक्षिक योग्यता न्युनतम १२ कक्षा उत्तीर्ण हुने छ । भने १९ देखि ४० वर्ष उमेर क्लवको व्यक्ती हुने छ ।

५. विद्यालयमा आधारित बालक्लवको सहजकर्ता शिक्षकहरू मध्य बाट र समुदायमा आधारित बालक्लव वडा तथा पालिका स्तरिय बाल संन्जालको सहजकर्ता बाल संरक्षण समिति वा बालमैत्री स्थानिय शासन समन्वय समितिका सदस्य वा संस्थाको तर्फबाट तोक्न सकिने छ ।

६. सहयोगी सस्था वा विद्यालयले न्युक्ती गरेको अवस्थामा बाहेक वयस्क सहजकर्ता सम्बन्धित वडा तथा पालिका क्षेत्र भित्रको व्यक्ती हुनुपर्ने छ ।

१३. बाल समुहको सहजकर्ता हुनकालागि चाहिने योग्यता

१. निम्न योग्यता भएको व्यक्तीलाई बालक्लव तथा बाल संन्जालको सहजकर्ता हुनका लागि प्रथामिकता हुने छ ।

क. बालक्लवका पुर्व सदस्य भएकालाई प्रथामिकता दिइनु पर्ने छ

ख. बाल अधिकार बारे जानकारी, सचेत सम्वेदन शिल तथा तालिम प्राप्त ।

ग. बाल मैत्री ब्यबहार बारे सचेत र अभ्यस्त ।

घ. बालबालिका प्रति सकारात्मक धाराणा भएको र बालबालिका बिरुद्ध कुनै पनि हिंसा नगर्न प्रतिबद्ध ।

ङ. कुनैपनि राजनितिक दल वा राजनितिक संगठनको सकृयजिम्मेवारिमा नरहेको ।

च. फौजदारी अपराधमा संलग्न नभएको ।

छ. सम्बन्धित वडा तथा गाउँपालिकामा बसोबास भएको ।

ज. मदिरा, सुर्ति, चुरोट, लागु औषधको अम्मल नभएको व्यक्ती ।

१४. वयस्क सहजकर्ताको भूमिका र सीमितता

- १.स्थानिय वयस्क सहजकर्ता बाल अधिकारको संरक्षण तथा प्रवर्धन का लागी प्रतिबद्ध र स्वयंसेवी भावनाको र माथि नियम १३ मा उल्लेख गरिएको योग्यता भएको व्यक्ती हुनुपर्दछ ।
 - २.जिम्मेवारी प्राप्त वा छनोट भएका व्यस्क सहजकर्ताले देहाएका भूमिका निर्वाह गर्नपर्दछ ।
 - क.बाल क्लव तथा बाल संजालको बैठक संचालन ,उनीहरुको आफ्नै व्यक्तित्व बिकास ,सहभागिता र सर्वोत्तम हितका लागी कार्ययोजना वा क्रियाकलापहरुको योजना निर्माण र त्यसको कार्यान्वयन का लागी सहजिकरण गर्ने ।
 - ख. बालक्लव तथा संन्जालहरु स्थानीय तह तथा सम्बन्धी कार्यालय , संस्थाहरु बिच सम्पर्क, सम्बन्ध र समन्वय बढाउन सहजिकरण गर्ने ।
 - ग. बालक्लव तथा बाल संचालन नेतृत्व गरेका कृयाकलाप वा क्रियाकलाप वा कार्यक्रमहरुको लागी आवश्यक श्रोतसाधन जुटाउन सहयोग तथा सहजीकरण गर्ने ।
 - घ. बालक्लव तथा बाल संन्जालहरुले उठाएका बालबालिका सम्बन्धीका सवाल तथा समस्याहरु सम्बन्धित सरोकारवालाहरुको समयमै जानकारी गराउन सहयोग गर्ने ।
 - ङ) बालक्लव तथा बालसंजाल संग उपलब्ध श्रोत साधनको उपयुक्त र उच्चतम प्रयोग भए नभएको अनुगमन गर्ने र त्यसको लागी सहजिकरण गर्ने ।
 - च. बालक्लव तथा बालसंन्जालका सदस्यहरु माझ विवाद वा समस्या आएको अवस्थामा त्यसको सहि समाधानको लागी सहजीकरण गर्ने ।
 - छ.बालक्लव तथा संन्जाललाई बाल अधिकार र बालबालिहरुको कर्तव्य सम्बन्धी सुचना मुलक सामाग्रीहरु खोजी गर्न तथा उपलब्ध गराउन पहल गर्ने ।
 - ज. आवश्यकता अनुसार बाल अधिकार तथा बालक्लव , बाल संन्जाल सहजिकरण समन्धी तालिम , गोष्ठी , अन्तरक्रिया, बैठकहरुमा सहभागी हुने ।
 - झ. बालक्लव वा बाल संन्जालका कुनै पनि सदस्य आफ्नो घरपरिवार र समुदाय बाहिर अन्य कुनै कार्यक्रममा सहभागि हुन परेमा सम्बन्धित अभिभावक र विद्यालयको सहमति पत्र लिन सहजिकरण गर्ने र आवश्यकता अनुसार वयस्क संरक्षकको भुमिका निभाउने ।
३. वयस्क सहजकर्ताले बालक्लवको सहजिकरण गर्दा निम्न कार्यहरु गर्न हुदैन ।
- क. बालक्लव तथा बाल संन्जालको बैठक तथा छलफल आफैले संचालन गर्ने ।
 - ख. बालक्लव तथा बाल संन्जालको योजना बनाउने, निर्णयहरु गर्ने र आफ्नो इच्छानुसार निर्णयमा सहमत गराउने ।
 - ग. बालक्लव तथा बाल संन्जालको बैठक वा छलफल प्रक्रियामा आफ्नो विचार र धारणा राख्ने ।
 - घ. बाल क्लव तथा बाल संन्जालको तर्फबाट निर्णायक प्रक्रिया तह तथा संयन्त्रहरुमा प्रतिनिधित्व गर्ने ।
 - ङ. बाल क्लव तथा बाल संन्जालको सदस्यहरुमाथी कुनैपनि प्रकारको दुर्व्यवहार, हिंसा र सोषण गर्ने ।
 - च. बाल क्लव तथा बाल संन्जालका सदस्यहरु बिच लिंग, वर्णा, उमेर,भाषा,भुगोल, शारिरिक लगायत कुनै पनि आधारमा भेदभाव गर्ने ।
 - छ. बाल क्लव तथा बाल संन्जाल संग रहेको कुनै पनि प्रकारको साधन श्रोत जथाभावि प्रयोग गर्ने व्यक्तिगत प्रयोजनका लागी प्रयोग गर्ने ।
 - ज. कुनै एक जातजाती, धर्म, सस्कृति, राजनितिक दलहरुका गतिविधी र अपराधिक गतिविधिमा बाल क्लव तथा बाल संन्जालका सदस्यहरु लाई संलग्न गराउने वा संलग्न हुन उस्काउने ।

झ. जोखिमपूर्ण क्रियाकलावहरूमा सहभागी गराउने वा सहभागी हुन उस्काउने ।

ञ. बालबालिकाहरूको संरक्षण तथा उचित सुरक्षाको सुनिश्चितता नगरी उनिहरूको घर परिवार वा समुदाय बाट बाहिर पठाउने वा कार्यक्रमहरूमा संलग्न गराउने ।

ट. बाल क्लवको सम्पति , बचत तथा अन्य रकम तथा आय जथाभावि प्रयोग गर्न वा व्यक्तिगत प्रयोजन वा हितमा प्रयोग गर्न ।

नियम १४ (३) मा उल्लेख भए अनुसारको व्यवहार तथा गतिविधी गरेको भन्ने शंका लाग्ने जो कोहिले पनि आवश्यक प्रमाण सहित सम्बन्धित विद्यालय, वडा, गाउँपालिका वा सहयोगी संस्था उजुरी दिन सक्ने छन् ।

५. सहजकर्ता विरुद्ध परेको उजुरी र गुनासोको छानविन गर्दा दोषी भएको पाएमा नियुक्त गर्ने संस्थाले सम्बन्धित सहजकर्ता लाई नसहित दिने, आगामि निश्चित अवधिम्मका लागी सहजकर्ता बन्न नसक्ने गरि पदबाट हटाउने र घटनाको प्रकृति हेरि आवश्यक कारवाहिका लागि प्रक्रिया अघि बढाउनेछ ।

छ. तर, उजुरीको छानविन प्रक्रियामा सम्बन्धित सहजकर्तालाई एकपटक आफ्नो कुराहरू राख्ने अवसर दिइने छ ।

परिच्छेद ५ बाल क्लवको बैठक तथा कार्यक्रम सम्बन्धी व्यवस्था

१५. नियमित बैठक तथा छलछफलका विषयहरू

१. बाल क्लव तथा बाल संन्जालको नियमित बैठक विद्यालय विदा वा बन्दको दिन र दिउसोको समयमा र सबै सदस्यहरूलाई पायक पर्ने सुरक्षित स्थानमा मात्र सन्चालन गर्नु पर्ने छ ।

२. बाल क्लव तथा बाल संन्जालको बैठकमा सम्बन्धित वयस्क सहजिकर्ताको उपस्थिति अनिवार्य हुनु पर्ने छ ।

३. बाल क्लव तथा बाल संन्जालको बैठक बस्ने समय अभिदि बिहीमा २ घन्टा सम्म हुनु पर्ने छ ।

४. बाल क्लव तथा बाल संन्जालको बैठक बसेको बेला बैठक पुस्तीका माइनट उत्तार गर्नु पर्ने छ ।

५. बाल क्लव तथा बाल संन्जालको नियमित बैठकमा उनिहरूका आफ्नै कार्ययोजना क्रियाकलाप समस्या तथा सिकाइहरूमा छलफल हुनु पर्ने

६. आगामी कार्यक्रमको मिति स्थान र समय तय जिम्मेवारी विभाजन र श्रोत संकलन तथा आवश्यकता अनुसार अन्य विषयहरूमा छलफल गर्नु पर्ने छ ।

१. बाल क्लव तथा बाल संन्जालको बैठक तथा बार्षिक भेलाले मात्र बार्षिक योजना तय गर्नु पर्ने छ यसरी योजना तय गर्दा बालबालिकाहरू आफ्नै लागी र आफुले आवश्यक ठानेका र गर्न सक्ने क्रियाकलाप मात्र योजनामा राख्नु पर्ने छ । योजना कम्तिमा महिनामा एउटा कार्यक्रम हुनु पर्ने छ ।

२. बाल क्लव तथा बाल संन्जालका क्रियाकलाप वा कार्यक्रमको योजना निर्माण गर्दा विद्यालयको शैक्षिक क्यालेन्डरसंग नजुध्नेगरि बनाउनु पर्ने छ ।

३. बाल क्लव कार्यक्रम मुक्त निम्न विषयमा केन्द्रीत हुनु पर्ने छ ।

क. बाल अधिकारको प्रसार भित्र क्रियाकलापहरू मार्फत बाल क्लव तथा बाल संन्जालहरूले स्थानीय स्तरमा बालबालिकाको हक अधिकार र कर्तव्य सम्बन्धित प्रचार प्रसार गर्ने जस्तै हाजिरी जफाव गित , कविता, खेल, कथा, बक्तित्वकला, चित्रकला, भित्ते, पत्रिका सडक नाटक, रेडियो कार्यक्रम पत्र लेख जस्ता क्रियाकलापहरू

ख. बाल अधिकार अनुगमन बाल क्लव तथा बाल संन्जालहरूले आफ्नो क्षेत्र भित्रका बालबालिकाहरूको अवस्था बाल अधिकारको अवस्था कस्तो छ भनेर अनुगमन गर्न सक्छन । वडा कार्यालय गाउँपालिकाको कार्यलय विद्यालय भित्रहरू कार्यलय तथा संस्थाहरूको कार्यलयमा गुनासो पेटीका राखेर, बाल क्लव छलफल गरेर, आफ्नो विद्यालय तथा समुदायको भ्रमण गरेर, अभिभावकहरू संग अन्तरक्रिया गरेर यसको अवस्था थाहा पाउने र थाहा

पाएको कुराहरु विद्यालयको व्यवस्थापन समिति वडा कार्यालय गाउँ पालिकाको कार्यालय बाल संरक्षण समिति बाल मैत्री स्थानीय शाखा समिति वा सहयोगी संस्था हरुलाई जानकारी गराउने ।

ग. जोखिममा परेका बालबालिकाहरुलाई आवश्यक थप सेवाका लागि सम्प्रेसन गर्ने बाल क्लव तथा बाल संन्जालनहरुले आफ्नो वडा, समुदाय तथा विद्यालयमा यदि कुनै बालक वा बालिका जोखिममा रहेका छन र तिनिहरुलाई थप सेवा, सहयोग र मद्दत चाहेको अवस्था छ भने वडा बाल संरक्षण समिति वा गाउँ पालिका बाल संरक्षण समितिलाई जानकारी गराउने र सम्बन्धित सेवा प्रदायक संस्था वा कार्यालयमा समप्रेषण गर्न मद्दत ।

१७. बाल क्लव संन्जालन गर्ने कार्यक्रमहरुको सिमा देहाय बमोजिमका गतिविधि एवम कार्यक्रमहरु बाल क्लवहरुले संन्जालन गर्न हुदैन

१. कुनै पनि राजनितिक दल वा त्यसको भातृ संगठनको प्रत्यक्ष पक्षपोषण वा विरोध गर्ने
२. सार्वजनिक वा कसैको व्यक्तिगत सम्पती माथि कुनैपनि व्यक्तीको जिउ ज्यान माथि क्षति पुग्ने ।
३. कुनै पनि जातजाति, पेशा व्यवसाय र समुदाय प्रति गलत विचार, भावना, सुचना र दृष्टीकोण सम्प्रेषण गर्ने ।
४. यौन हिंसा, दुरव्यवहार तथा शोषण प्रभावित तथा यसको जोखिममा रहेका बालबालिकाको बारेमा पहिचान खुल्ने सुचना तथा जानकारीहरु सार्वजनिक गर्ने र गोपनियता भंग गर्ने गतिविधिहरु
५. उचित सुरक्षाको प्रबन्ध र आवश्यक पुर्व अनुमति बेगर कसैको पनि जिउ ज्यानमा खतरा पुग्ने साहसिक खेलहरु खेलाउन वा अन्य यस्ता जोखिमयुक्त कृयाकलाप संन्जालन गर्न ।

परिच्छेद ६ बाल क्लवको सदस्यता सम्बन्धी व्यवस्था

१८. सदस्यता वितरण र व्यवस्थापन

१. बालक्लवले स्वतन्त्र रुपमा आफ्नो सदस्यता वितरण गर्न सक्छ ।

विद्यालयमा आधारित बालक्लवको सदस्य हुन सोहि समुदायमा बसोबास गर्ने बालबालिका नै हुनु पर्दछ ।

२. कुनैपनि बालिका बाल क्लवको सदस्य बन्न चाहेको खण्डमा सामान्यतया बालक्लवले सदस्यता दिनुपर्दछ ।

तर बालक्लवको सदस्य बन्न कुनैपनि बालक वा बालिकालाई दवाव दिन पाइने छैन ।

३. सदस्य नभएकै कारण बालक्लवले आयोजना गर्ने खुल्ला र सार्वजनिकमा कुनैपनि बालबालिकालाई सहभागी हुनबाट बन्चित गरिने छैन ।

४. बालक्लव सदस्यहरुको अभिलेख सम्बन्धित बालक्लवले आफ्नै रजिष्टरमा राख्न सक्नेछ । यसरी अभिलेख राखदा निम्न कुराहरु उल्लेख हुनुपर्दछ । नाम थर, ठेगाना, उमेर, लिंग, (विद्यालयमा भए कक्षा), अविभावकको नाम, सम्पर्क फोन नम्बर, फोटो (उपलब्ध भए सम्म) ।

५. श्रोत साधन उपलब्ध भए सम्म बाल क्लवले आफ्नो सदस्यहरु लाई सदस्ता पत्र पनि वितरण गर्नु पर्नेछ ।

१९. प्रतिनिधित्व र सहभागिताको समान अवसरको व्यवस्थापन

१. बालक्लव तथा बाल संन्जालमा आबद्ध सबै सदस्यहरुले आफ्नो व्यक्तित्व विकास गर्ने र प्रतिनिधित्व गर्ने अवसर समाल ढंगले प्राप्त गर्नेछन भन्ने कुरा सुनिश्चित गर्न ति क्लव तथा संन्जालले विभिन्न अवसरहरुको बाडफाड र पालैपालो प्रतिनिधित्व गर्ने नियम बनाउन सक्ने छन ।

२. बालक्लव तथा बाल संन्जाल अन्तरगत विषयगत उप क्लवहरु बनाएर सोहि अनुसार प्रतिनिधित्वको अवसर तथा व्यक्तित्व विकास संग सम्बन्धीत अन्य अवसरहरु दिनु पर्नेछ ।

३. आयोजक संस्था वा कार्यलयले तोकेको अवस्थामा बाहेक सके सम्म पालैपालो सबै सदस्यहरुलाई प्रतिनिधित्व वा सहभागिताको अवसर दिनु पर्नेछ ।

४. बालक्लव वा बाल संन्जालको प्रतिनिधित्व गर्ने सदस्यले र कुनै पनि अन्तरक्रिया , छलफल , बैठक वा कार्यक्रममा जानु अघि आफ्नो क्लवका सदस्य सहजकर्ता संग छलफल र प्रारम्भ गरि आफुले उठाउनु पर्ने सवाल वा छलफलको विषय नर्धारण गर्नुपर्ने छ ।

५. बाल क्लव वा बाल संन्जालका सदस्य कुनैपनि कार्यक्रममा सहभागी भइसकेपछि आफ्नो क्लव तथा संन्जालका सदस्यहरु र सहजकर्ताको बैठक राखि आफु सहभागी भएको कार्यक्रममा भए गरेको सबै छलफल , निचोड र सिकाइका बारेमा जानकारी लिनु पर्नेछ । सकेसम्म एक पाना प्रतिवेदन लेखेर बाल क्लव वा संन्जालको फाइल वा माइनट संगै राख्नु पर्नेछ ।

२०. सदस्यहरु विचको विवादको समाधान सामान्यतया बाल क्लव तथा संन्जालमा उत्पन्न हुने विवादहरुलाई निम्न ढंगले समाधान गर्न सकिनेछ ।

१. बालक्लव तथा संन्जालको योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन लगायको छलफलमा सबै सदस्यहरु लाई स्वतन्त्र र छोटो रुपमा आफ्नो बिचार राख्न लगाउने ।

२. बालक्लव तथा संन्जालको बैठक बस्ने , छलफल गर्ने तथा नेतृत्व चुन्ने प्रक्रियाका बारेमा आचार संहिता निर्माण गर्नु पर्दछ ।

नमुना आचार संहिता अनुसूची ६ मा दिएको छ ।

३. कार्यक्रम आयोजना गर्ने सन्दर्भमा बाल क्लव तथा संन्जालका सदस्यहरु माझ फरक प्रस्तावहरु वा फरक मतहरु प्रस्तुत भएमा , ति कार्यक्रमहरुको सुचि तयार गर्ने र सदस्यहरु विच आपसि छलफल गरी ती कार्यक्रमहरुको प्राथमिकिकरण गर्न लगाउने । कार्यक्रमको छनोट तथा प्राथमिकिकरण गर्दा निम्न कुराहरुलाई आधारमा बनाउने

क) बालबालिकाहरुको रुचि, उनिहरुसंग भएको संभावित सृजना वा कलालाई उजागर गर्ने , प्रवर्द्धन गर्ने र जोखीमरहित कार्यक्रमलाई पहिलो प्रथमिकता दिने ।

ख) बालबालिकाहरुका सवालहरु उठान गर्ने र उनिहरुको सहभागितालाई प्रवर्द्धन गर्ने क्रियाकलापलाई छनोट गर्ने ।

ग. अधिकार संगसंगै बालबालिकाहरुले पुरा गर्नुपर्ने कर्तव्यको बारेमा बुझाउने खालका क्रियाकलापहरु ।

घ. आर्थिक लगानी नलाग्ने धेरै समय नलाग्ने र विद्यालय शिक्षालाई असर नपुर्‍याउने कार्यक्रमहरु ।

ङ) समुदाय तथा क्लवहरुमा भेदभाव, मनमुटुवा र द्वन्द्व सृजना गर्ने कार्यक्रमहरु ।

च) बालबालिकाहरुको गणस्तरिय शिक्षा र सकारात्मक आनिबानी तर्फ अभिमुख गराउने कार्यक्रमहरु ।

४) बालक्लव तथा संन्जालका सदस्यहरु माझ बालबालिका सम्बन्धीत स्थानीय सरोकारका विषयमा फरक बिचार वा धारणहरु आएमा ति धारणाहरुलाई समाबेस गरी साझा धारणा बनाउन पर्दछ ।

यसका लागि निम्न कार्यहरु गर्न सकिने छ ।

क) सबै सदस्यहरुलाई सम्बन्धीत विषयमा पालैपालो आफ्नो बिचारहरु छोटकरीमा राख्न दिनु पर्दछ । यसरी बिचार राखेका अरुको बिचारलाई गलत भन्ने, होच्याउने वा सिधै नकार्न हुदैन ।

ख) फरक फरक धारणाहरुलाई समेटेर कुनै सदस्यले एकै धारणा प्रस्ताव गर्न लगाउने ।

ग) यदि नातान्त विपरित धारणाहरु आएमा बालक्लवको बैठकमा ति फरक धारणाहरु र त्यसलाई समर्थन गर्ने सदस्य संख्या पनि लेख्ने । तर, बहुमत सदस्यहरुले व्यक्त गरेको धारणा अनुसार बालक्लवले गतिविधि गर्नु पर्दछ ।

५) बालक्लव तथा संन्जालका सदस्यहरुमाझ आर्थिक वा संगठन व्यवस्थापनका विषयमा विवाद भएमा देहाय बमोजिम सहजिकरण गर्न सकिनेछ ।

क) बालक्लव तथा संन्जालका सदस्यहरु बिच विवादको विषयमा छलफल गरि आपसि सहमती सृजना गर्ने ।
ख) बालक्लव तथा संन्जालका सदस्यहरुले उठएको विवादको विषय र उनलहरुले दिएका तर्क तथा प्रमाणहरुको सुचि बनाउने ।

ग) विद्यालयका प्रधानाध्यापक वा समुदायमा आधारित बालक्लवको हकमा आबद्ध समितिका संयोजकले सम्बन्धीत विवादको छानविन गरि निर्णय प्रदान गर्ने ।

६) बालक्लव भित्र आउने विवादको समाधान गर्ने बैठकमा वयस्क सहजकर्ता र आबद्ध समिति वा निकायका प्रमुखको अनिवार्य उस्थिती हुनु पर्दछ ।

२१. आर्थिक व्यवस्थापन

१. बाल समुहको आर्थिक कोषमा देहायको रकम रहने छ ।

२. स्वेच्छिक रुपमा उठेको सदस्यहरुको नवीकरण वा मासिक शुल्क,

३. चन्दा तथा सहयोग,

४. संस्थाहरुबाट प्राप्त हुने आर्थिक सहायता,

५. वद्यालयमा प्राप्त हुने आर्थिक सहायता,

६. गाउँपालिकाबाट प्राप्त हुने आर्थिक सहायता,

७. स्थानीय समुह तथा निजी क्षेत्रहरुबाट प्राप्त हुने सहायता,

८. यस्तै अन्य आयहरु ।

२. बालसमुहले आर्थिक सहयोगको सामान्य निवेदन दिए पुग्ने छ , कुनैपनि व्यक्ति , संस्था वा कार्यालयले बालक्लव तथा संन्जाललाई पाँच हजार भन्दा बढी आर्थिक सहयोग गर्नुपरेको अवस्थामा सो सहयोग जिन्सी वा सेवा खरिद गरि सहयोग गर्नुपर्दछ ।

३. बालक्लव तथा संन्जालले आर्थिक कारोवार वितरण प्रचलित सामान्य लेखाको सिद्धान्त अनुसार राख्नु पर्ने छ र खर्च फछ्छ्यौट गर्दा उपलब्ध विल, भरपाइ र आय व्ययको हस्तलिखित विवरण सहित पेश गर्नुपर्ने छ ।

४. बालबालिकाहरु सँग सम्बन्धीत कुनैपनि परियोजना वा कार्यक्रम सन्चालनका लागि सोझै बालक्लव तथा संन्जालसँग सम्झौता गरि आर्थिक सहयोग प्रदान गर्न पाइने छैन ।

५. बालक्लव तथा संन्जालहरुको विभिन्न क्रियाकलापहरु आयोजना गरेर पनि आर्थिक सहयोग गर्न सक्नेछन् र सो आर्थिक संकलन उनीहरुले आफ्नो योजना अनुसार र आफ्ना सदस्यहरुका गारि खर्च गर्न सक्ने छन् । देउसी भैलो, साँस्कृतिक कार्यक्रम, खेल प्रतियोगिता आदि । यस्ता कार्यक्रम आयोजना हुदा सम्बन्धीत विद्यालय , वडा तथा सहजकर्ताको स्वीकृत, सहजीकरण र सुपरिवेक्षण अनिवार्य रहनेछ ।

६. बालक्लव तथा संन्जालको वार्षिक आय व्यय विवरण सामान्य ढाँचामा उल्लेख गरि राख्नुपर्नेछ ।

३००० भन्दा बढी रकमको क्रियाकलाप वा गतिविधि गर्न परेमा सहजकर्ताले आर्थिक व्यवस्थापन र सहजीकरणमा सहयोग गर्नुपर्नेछ । बालक्लवबाट भएको खर्चका आर्थिक कारोवार दुइहप्ता भित्र फरकफरक गर्नुपर्नेछ ।

७. बालक्लव तथा बाल संन्जालले मासिक , चौमासिक वा आवधिक रुपमा बचत संकलन , लगानी वा अन्य त्यस्तै किसिमले परिचालन गर्न हुदैन ।

८. बालक्लवले संकलन गरेका रकम उनीहरुले आयोजना गर्ने बालमैत्री गतिविधिमा मात्र खर्च गर्न सकिनेछ । युतो रकम छात्रवृत्ति , भौतिकपुर्वाधारहरुको निर्माण , मर्मत सम्भारका लागि वा कुनैपनि पिडितलाई सहायता , आपतकालिन सहायता बापत सहयोग उपलब्ध गराउन वा खर्च गर्न पाइने छैन ।

परिच्छेद ८ बालक्लब तथा संञ्जाल र अन्य निकायहरुको सम्बन्ध र सहकार्य

२२. स्थानिय तह (वडा तथा गाउँपालिका)सँगको सम्बन्ध र सहकार्य

१. सबै बालक्लब र संञ्जालले आफ्नो स्थानीय तह (वडा तथा गाउँपालिका) को कार्यालयमा सुचिकरण तथा नविकरण गर्नुपर्नेछ।

२. वडा तथा पालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको बाल क्लब र सञ्जालहरुको विवरण अध्यवधिक गर्ने छ।

३. वडा तथा पालिकाले आफ्नो मुल योजना वा वार्षिक योजनामा बालबालिकाहरुका स्थानिय सवाल र समस्याहरुलाई सम्बोधन गर्ने गरी कृयाकलाप तथा आवश्यक बजेट विनियोजन गर्ने छ।

अनुसूचीहरु:१

बाल क्लब तथा सञ्जालको नियम ढाँचा

क. बाल क्लब तथा सञ्जालको परीचय

नाम:

ठेगाना:

सूचिकरण नम्बर:

ख. बाल क्लब तथा सञ्जालको उद्देश्य र विषयहरु

१

२

३

४

ग. बाल क्लब तथा सञ्जालकव संगठन

१ सदस्य बन्ने तरिका

२ नेतृत्व चुन्ने तरीका

३ विघठन हुने

४ सदस्य बन्न नपाउने व्यक्तिहरु

५ नेतृत्वमा चुनिन नपाउने व्यक्तिहरु

घ बाल क्लब तथा सञ्जालका सदस्यले पालना गर्न पर्ने नियमहरु

१ सदस्य भइ सके पछि पालना गर्नुपर्ने नियमहरु

२ नेतृत्वमा निर्वाचित भएपछि पालना गर्ने नियमहरु

३ बैठकमा पालना गर्ने नियमहरु

ङ बालक्लब तथा सञ्जालको आर्थिक स्रोत

१ सदस्यता शुल्क

२ नविकरण शुल्क

३ अन्य साहायता र श्रोतहरु

४ पैसा जम्मा गरी राख्ने ठाउँ

५ आम्दानि र खर्च विवरण कस्ले राख्ने

६ अन्य विषयहरु

बाल क्लब तथा सञ्जालका लागि आवश्यक आधारभूत सामग्रीहरू

१ बाल क्लब तथा सञ्जालको सामग्री राख्नकालागि बाकस वा दराज

२ बैठक पुस्तिका

३ योजना पुस्तिका

४ बाल क्लबक नियम वा विधान

५ बाल क्लबका अध्ययन सामग्रीहरू

६ बाल क्लबको आम्दानि र खर्च लेख्ने लेखा कपि

७ आवश्यकता अनुसार खेल शैक्षिक तथा मनोरञ्जन मुलक सामग्री

बाल क्लब तथा सञ्जालका कार्ययोजना फारम

बाल क्लब वा सञ्जालको नाम:

ठेगाना:

वयस्क सहजकर्ताको नाम र सम्पर्क नम्बर:

सम्पर्क व्यक्तिको नाम र सम्पर्क फोन:

सूचिकरण नम्बर:

कार्यक्रमको नाम:

विषय:

कहाँ गर्ने:

कहिले गर्ने:

श्रोत व्यवस्था:

प्रमुख जिम्मेवार:

सदस्यहरू:

अनुसूचि ४

बालक्लब तथा सञ्जालको कार्य प्रगति विवरण फारम

बाल क्लब वा सञ्जालको नाम:

वयस्क सहजकर्ताको नाम:

सम्पर्क व्यक्तिको नाम:

सूचिकरण नम्बर:

सम्पन्न कार्यक्रमको:

नाम:

विषय:

कार्यक्रम भएको

स्थान:

मिति

खर्च भएको रकम र श्रोत

सहभागी संख्या

अनुसूचि ५

बाल क्लव तथा सञ्जालको बैठक पुस्तिको नमूना

बाल क्लव तथा सञ्जालको नाम: बैठक संख्या:

बैठक मिति: बैठक स्थान:

वयस्क सहजकर्ताको नाम:

आज मिति.....मा.....बाल क्लव वा सञ्जालको बैठक सञ्जालका श्री.....को अध्यक्षतामा बस्यो ।

बैठकमा उपस्थित सदस्यहरुबिच तपसिलमा उल्लेखित प्रस्तावनहरुमा छलफल गरी निर्णय गरीयो ।

उपस्थिती:

क वयस्क सहजकर्ता:

ख आमामन्त्रित (कोहि भए)

ग

घ

ड बाल क्लवका पदाधिकारीहरु र सदस्यहरु

प्रस्तावनाहरु:

क

ख

ग

निर्णयहरु

क

ख

ग

अनुसूचि ६

बाल क्लव तथा सञ्जालका पदाधिकारीहरुका लागि नमूना आचारसंहिता

क. २० वर्ष नपुग्दै आफुले पनि विवाह नगर्ने र बाल विवाह सँग सम्बन्धित कुनै पनि क्रियाकलापहरुलाई सहयोग नगर्ने

ख. कुनै पनि प्रकारको मध्यपान, धुम्रपान, सूतिजन्य पदार्थ तथा लागू औषधको सेवन नगर्ने ।

ग. सार्वजनिक विधा वा विद्यालय विदाको दिन बाहेक अरु दिन नियमित विद्यालय जाने ।

घ. विद्यालयमा आयोजना गरिने अतिरिक्त क्रियाकलापहरुमा सक्रिय सहभागि हुने र आयोजना गर्ने कुरामा विद्यालयलाई सहयोग गर्ने ।

ड. लिङ्ग, जाति, शारीरिक अवस्था, शैक्षिक अवस्था जस्ता कुराहरुका आधारमा कुनैपनि बाल बालिकालाई वेदभाव पूर्ण व्यवहार नगर्ने ।

च. कुनैपनि बालक वा बालिका उपर। द्रुव्यवहार नगर्ने र यसो गर्न अरुलाई पनि नउत्काउने

छ. फुर्सदको समयलाई सृजनात्मक कृयाकलापहरुमा प्रयोग गर्ने ।

ज. आफुलाई जोखिम नहुने गरी घर परिवारको काम काजमा सघाउने ।

- झ. टेलिभिजन, रेडियो, मोबाईल, ईन्टरने जस्ता संचार उपकरण तथा सुविधाकव दुरुपयोग नगर्ने । तर आवश्यक सूचना तथा जानकारी प्राप्त गर्न र आफ्नो पढाइ लेखाइलाई थप मजबुद बनाउन प्रयोग गर्ने ।
- ञ. आफ्नो अधिकारको प्रयोग गर्दा अरुलाई हानिनोक्सानि नगर्ने ।
- ट. अभिभावक, शिक्षक र प्रौढहरुको पनि कुरा सुन्ने र राम्रो कुराहरुलाई अवलोकन गर्ने ।
- ठ. वस्ति, समूदाय, वडा र गाउँपालिका स्तरका योजना प्रक्रियाहरुमा बालबालिकाहरुको तर्फबाट प्रतिनिधित्व गर्ने र बालबालिकाहरुका सवाल समस्या तथा सरोकारहरु राख्ने ।

आज्ञाले
(डिनायट घर्ति)
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

